

be focused on the evolution of the concept “structure” role in the creative work of the leading members of MUR after their move to the New World.

Key words: *structure, binary opposition, hierarchy, Artistic Ukrainian Movement, MUR, Yu. Sheveliov, V. Derzhavin, V. Petrov.*

УДК 821.161

ORCID iD 0000-0001-6886-0398

Павел Кошман

МОВА І НАЦЫЯ ЯК ПРАБЛЕМАЕ ПОЛЕ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ПРОЗЫ

У артыкуле вызначаецца спецыфіка спасціжэння сучаснай беларускай літаратурай тэмы мовы ў кантэксце пытанняў нацыянальнай ідэнтычнасці і развіцця нацыі. Падкрэсліваецца гістарычнае значэнне тэзісаў аб сакральнай сутнасці мовы і неабходнасці яе абароны ў фарміраванні ўяўлення аб самабытнасці беларускай нацыі, адзначаецца актуальнасць ідэі каштоўнасці беларускай мовы ў сацыякультурных абставінах канца XX — пачатку XXI стст. Абарончая рэакцыя нацыянальнага мастацтва слова на заняпад мовы разглядаецца ў дынаміцы. Выяўляецца глыбіня спасціжэння сучаснага стану моўнай праблемы ў прозе А. Федарэнкі, падкрэсліваецца мастацкая эфектыўнасць яе прадстаўлення Ф. Сіўко праз зварот да архаічнага страху перад чужым, раскрываецца прагназаванне катастрафічных наступстваў моўнага нігілізму ў мастацкіх сцэнарыях будучага А. Бахарэвіча, В. Марціновіча, Г. Севярынец. У высновах падкрэсліваецца адзінства пазіцыі пісьменнікаў у ідэйным абгрунтаванні каштоўнасці мовы як неабходнай умовы паспяховай рэалізацыі нацыяй свайго патэнцыялу.

Ключавыя словы: *сучасная беларуская проза, беларуская мова, нацыянальная ідэнтычнасць, беларуская ідэя, нацыятворчасць*

У прастору беларускай літаратуры спасціжэнне катэгорыі мовы традыцыйна вызначаецца разуменнем не толькі яе эстэтычнай, але і сацыяльнай значымасці. Для айчыннага літаратуразнаўства заўсёды было важным тое, што ў мастацкіх творах разам з выяўленчымі магчымасцямі беларускай мовы сцвярджаецца і творчы патэнцыял беларускай нацыі, выяўляецца факт яе культурнай самабытнасці. Сацыяльна-палітычныя змены канца XX — пачатку XXI стст. узмацнілі актуальнасць грамадскага вымярэння беларускамоўнай творчасці. У наш час даследчыкі ўказваюць на нарастанне дыскусій вакол ролі «нацыянальнай беларускай мовы як маркера беларускай нацыянальнай літаратуры» [3, 22], адзначаюць у сучасным беларускім мастацтве слова «феномен дыферэнцыяцыі пазіцый моўных структур у адносінах да стратэгіі нашага дзяржаўнага і культурнага развіцця» [9, 128].

Несумненна, што тэма мовы набывае грамадзянскае гучанне найперш дзякуючы намаганням самой беларускай літаратуры. Яе прадстаўнікам, якім заўсёды была блізкай ідэя прасоўвання нацыянальнай свядомасці ў народныя масы,

па-ранейшаму належыць ініцыятыва ў абмеркаванні праблем быцця нацыянальнай супольнасці. Многія з сучасных беларускіх аўтараў разглядаюць сваю творчасць як своеасаблівы культурніцкі праект, скіраваны на нацыянальную асвету суайчыннікаў. Каэфіцыент карыснага дзеяння іх працы цяжка вылічыць, але можна ўпэўнена сцвярджаць, што ён непасрэдна залежыць ад таго, наколькі здолее пісьменнік пераканаць у важнасці нацыянальных каштоўнасцей чытача, які жыве іншым.

Сучасны літаратурны дыскус мовы як сімвала беларускай ідэі будзеца на тых мастацкіх сродках і прыёмах, якія разлічаны на ўспрыманне шырокай аўдыторыі. Разуменне складанасці гэтай задачы абумоўлівае ў межах дадзенага даследавання інтарэс да асаблівасцей праблемнага раскрыцця тэмы беларускай мовы ў сучаснай прозе. Мэта артыкулу палягае ў выяўленні спецыфікі спасціжэння нацыянальнай праблематыкі ў беларускай прозе на схіле XX — пачатку XXI стст., раскрыцці ідэйна-мастацкага зместу сучасных аўтарскіх стратэгіяў па актуалізацыі вобраза мовы і характару іх адносін да класічнага патрыятычнага наратыву беларускай літаратуры.

Пачатак паэтызацыі роднай мовы ў беларускай літаратуры быў закладзены славетым Ф. Скарынам, які ў прадмове да «Псалтыра» тлумачыў сваю перакладчыцкую і друкарскую дзейнасць тым, «што мяне літасцівы Бог з гэтай мовы на свет пусціў» [7, 131]. Гэтай асабістае пачуццё абавязку перад роднай мовай з часам з'явілася важным імпульсам для развіцця беларускай ідэнтычнасці. На схіле XIX — пачатку XX стст., часу зараджэння беларускай нацыянальнай ідэі, яе асноватворным элементам стала прызнанне каштоўнасці мовы. У прадмове да зборніка вершаў «Дудка беларуская» (1891 г.) паэт Ф. Багушэвіч, якога называюць «бацькам беларускай нацыі», сфармуляваў два найважнейшыя тэзісы нацыянальнай рэцэпцыі беларускай мовы, якія сцвярджалі яе сакральнасць: «Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная» [1, 21] і неабходнасць абароны: «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі» [1, 22].

Вызначаныя Ф. Багушэвічам пастулаты беларушчыны глыбока ўкараніліся ў беларускі мастацтва слова, сталі магістральнымі сюжэтнымі лініямі беларускага нацыянальнага светапогляду. Аднак на схіле XX ст. у беларускай літаратуры выразна выявіліся тэндэнцыі да іх пераасэнсавання. Неабходнасць новых падыходаў да выяўлення беларушчыны стала вынікам усведамлення таго, што класічнае ўспрыманне вобраза нацыянальнага свету і беларуская рэчаіснасць аддаляюцца адзін ад аднаго. Катэгорыя мовы стала адным з тых кантрольных пунктаў вымярэння, у якім сучасная літаратура зафіксавала разрыв паміж ідэальным уяўленнем нацыянальнага і праўдай жыцця.

Той факт, што мова не валодае агульнабеларускай каштоўнасцю, на якую яе вылучала літаратурная традыцыя, а моўная сітуацыя ў значнай колькасці беларусаў не выклікае абсалютна ніякіх эмоцый, стаў падставай для спасціжэння рэальнай сутнасці беларускай супольнасці у творах А. Федарэнкі. Адлюстроўваючы эпоху канца 80-х — пачатку 90-х, пісьменнік паказаў раздвоенасць беларускага грамадства ў стаўленні да мовы. Як тыповы элемент той эпохі ў яго творах перыядычна ўнікаюць эпизоды моўнай дыскусіі. У апавяданні «Заява» — гэтай размова з дзядзькам, якога галоўны герой не змог пераканаць у неабходнасці беларускага навучання, у рамане «Рэвізія» спрэчкі адносна каштоўнасці мовы, у якіх раз-пораз уступае беларускі паэт Ведрыч. Усюды аўтар, нягледзячы на відавочныя асабістыя сімпатыі да мовы і да яе носбітаў, фіксуе нізкі ўзровень нацыянальнага самаўсведамлення.

Апанентамі тых, хто шчыра клапоціцца аб стане роднай мовы, перажывае за нацыянальную ідэю, у творах А. Федарэнкі паўстаюць звычайныя людзі, які вызначаюцца практычным падыходам да жыцця. Неразуменне імі, здавалася б,

відавочнай важнасці нацыянальнага часта выклікае ў беларускамоўных герояў раздражненне. Але прыхільнікі мовы таксама не могуць знайсці патрэбных аргументаў на карысць сваіх каштоўнасцей і поглядаў. Пытанне «Хто ў нас будзе купляць трактары, калі мы выйдзем з Саюза?» заганяе ў тупік нават таленавітага і гаваркога паэта Ведрыча. У наступным надзвычай экспрэсіўным адказе герой па сутнасці прызнаецца ў сваёй адарванасці ад надзённых праблем жыцця краіны: «Якога... вы, кажу, прычапіліся да мяне з вашымі трактарамі?! Адкуль я ведаю?! Хай у вас пра гэты галовы баляць!» [10, 362].

У гэтай дыскусіі, што адлюстроўвае перабудовачны час, нацыянальная інтэлігенцыя і беларуская большасць не знайшлі паразумення. Выпешчаная ў беларускай літаратурнай традыцыі ідэя мовы як духоўнай каштоўнасці, аказалася залішне абстрактнай для тагачасных беларускіх рэалій. Гэтая выснова робіцца ў апавесці «Вёска» А. Федарэнкі на прыкладзе лёсу яе галоўнага героя Антона Васкевіча, высокія нацыянальныя ідэалы якога падвяргаюцца сур'ёзнаму выпрабаванню жыццём на малой радзіме. Антон перакананы, што менавіта за беларускамоўнай прынцыповасці яго адлічылі з універсітэту, і нават першы час з самалюбаннем бачыць у сабе героя, які пакутуе за нацыянальную ідэю. Але сістэма каштоўнасцей Васкевіча не супадае з прынцыпамі жыцця яго аднавяскоўцаў, для якіх родная мова ніякім значымым статусам не валодае, яна «Абыякая, ні польская, ні конская!» [10, 43]. Нават родная маці не верыць напачатку, што за мовы, такой неістотнай на яе погляд прычыны, сына маглі выгнаць з універсітэту. Для яе больш верагоднай і зразумелай бачыцца версія, звязаная з гарэлкай. І яна з жалем ушчувае сына, што ён не такі, як усе, папракае: «Нашто ты так гаварыў?... Хіба ты не ўмеў як *трэба*?» [10, 18].

У беларускай літаратуры ўслед за ўсведамленнем глыбіні праблемы нацыянальнага нігілізму пачаліся пошукі таго кола тэм і вобразаў, прыклад якіх дазваляў бы наглядна прадэманстраваць жыццёвую важнасць існавання самабытнай беларускай супольнасці. Рэалізацыя абарончых механізмаў нацыянальнай культуры стала адной з найважнейшых задач мастацтва беларускага слова найноўшага перыяду, той місіяй, якая ў многім вызначыла мэты яе развіцця ў сучасных сацыякультурных абставінах. Менавіта адчуванне адказнасці за каштоўнасці, якія фарміруюць нацыянальны вобраз беларускага грамадства, абумовіла напаўненне твораў сучасных аўтараў матывамі папярэджання нацыянальнай катастрофы.

З пункту гледжання існавання нацыянальнага міфа — тых калектыўных уяўленняў, якія яднаюць людскую супольнасць, вылучэнне пагрозы для існавання нацыі з'яўляецца магутным

фактарам яе кансалідацыі. Сучасная літаратура, развіваючы хрэстаматыйны тэзіс аб тым, што заняпад беларускай мовы вядзе да смерці беларускай нацыі, прапануе для яго новы фармат мастацкай рэалізацыі. Разуваючы, што заклікі да захавання нацыянальнай святыні, апеляцыі да свядомасці сучаснага чытача не заўсёды даюць жаданы вынік, беларускія пісьменнікі актыўна звяртаюцца да яго фобій і інстынктаў.

У сітуацыі, калі значная колькасць беларусаў не бачыць небяспекі для сябе асабіста ў крызісе мовы і разлічвае спакойна перажыць яе гібель, літаратура папярэджвае, што знікненне моўнай адметнасці нацыі запускаяе працэсы, якія будуць мець катастрафічны наступствы для жыцця кожнага яе прадстаўніка. У беларускай прозе апошніх двух дзесяцігоддзяў ідэя значымасці мовы не абмяжоўваецца толькі дэманстрацыяй яе гістарычнай каштоўнасці ці абгрунтаваннем сацыяльнай важнасці. У творчых трактоўках мова пераносіцца ў шэраг тых натуральных умоў, якія неабходны беларусам не толькі для духоўнага, але і для фізічнага існавання, падаецца аўтарамі як закладзены прыродай кампанент жыццяздольнасці роду.

Дадзеная думка вызначае ідэйны змест прыпавесці Ф. Сіўко «Удог». Звяртаючыся да асэнсавання праблемы гістарычнага бяспамяцтва, пісьменнік пераканаўча паказваецца, што ігнараванне беларусамі сваіх агульных каштоўнасцей робіць іх слабымі, няздольнымі супрацьстаяць іншым супольнасцям. Сюжэтную аснову твора складае гісторыя аб прыхаднях, што бесперашкодна асвойваюцца на беларускай зямлі і выцяснююць з яе карэннае насельніцтва. Тым самым праблема нацыянальнага перамяшчання аўтарам у вымярэнне свой — чужы, якое абуджае архаічны страх перад іншымі і адвечную прагу да самазахавання.

Ф. Сіўко не засяроджвае адмыслова ўвагі на моўным пытанні, але сюжэт яго твора разпораз фіксуе тыя эпізоды, у якіх беларуская мова становіцца маркерам сутнасці герояў. Яе прыхільнікі складаюць шэраг постацей, шчырых і самаахвярных у сваім клопаце аб лёсе народа. Праціўнікі мовы, у сваю чаргу, паўстаюць злачынцамі, якія складаюць падспудныя планы па духоўным і фізічным вынішчэнні мясцовага насельніцтва. Непрыняцце беларускай мовы перажываецца імі на фізіялагічным узроўні, пазначаецца ў творы такімі дэталімі, калі мясцовая гаворка выклікае ў чарговага антыгероя прыступ нянавісці: «Каб яны паздыхалі! Колькі іх не вучы людская мове, як аб сцену гарох» [6, 115]) або «Аж трасець яго як, як пачуець слова» [6, 67]. Такая неадэкватная, рацыянальна невытлумачальная рэакцыя на мову з'яўляецца крытэрыем вызначэння вобраза чужога.

Вораг беларушчыны — гэты зусім не новы для нацыянальнай мастацкай свядомасці тып

героя, уведзены ў нацыянальную літаратуру яшчэ на пачатку XX ст., аказваецца праз стагоддзе зноў запатрабаваны ў ёй. У наш час папулярнай сюжэтнай калізіяй, якая абгрунтавае адмоўную сутнасць гэтага хрэстаматычнага персанажу, стала мастацкае «выкрыццё» змовы чужынцаў супраць беларускай супольнасці, яе мовы і культуры. Уласцівая сучасным канспіралагічным тэорыям нястрыманасць творчай фантазіі дазваляе вылучаць нацыянальную праблематыку, ахінаючы яе ў алегарычна-сімвалічныя формы жанру антыўтопіі.

Шукаючы эфектыўныя сродкі актуалізацыі вобраза мовы, сённяшняя беларуская літаратура актыўна прапануе чытачам заглянуць у тое будучае, у якім ужо няма месца нацыянальным адрозненням. У рамана А. Бахарэвіча «Дзеці Аліндаркі», паводле змрочнага аўтарскага прагнозу, гэтая эпоха павінна наступіць ужо літаральна заўтра. «Адна краіна, адзін Язык. А што ня хоча яднацца, або ня хоча мець адзін Язык — вымірае» [2, 36] — так характарызуе свой час адзін з герояў твора. У свеце, дзе ўсё падпарадкавана ідэі дасягнення гармоніі адзінства, выкарыстанне мовы прызнаецца адхіленнем ад агульнапрынятай нормы. Цалкам забыць пра мову людзям будучага перашкаджае толькі адметнае вымаўленне. Апошняя праява мовы — мясцовы акцэнт — афіцыйна лічыцца паталогіяй, якая патрабуе лячэння. Але распрацаваная метадыка з гаспіталізацыяй у Лагеры, прыёмам пілюляў і нават хірургічным умяшаннем незаўсёды прыносяць чаканы вынік. Доктар, які прысвяціў усё сваё жыццё вынішчэнню моўнага дэфекту, задумваецца над тым, што «нешта ёсць у гэтай краіне такое — разьлітае ў самім паветры — што замянае людзям гаварыць чыста. Нейкі хімічны элемент, які прымушае пухліну расці з такой хуткасцю, што калі своечасова ня ўзяцца, потым без хірургіі ўжо не абыйсціся» [2, 186].

Аўтар рамана не шкадуе дэталей, якія дэманструюць каварнасць, жорсткасць, прадуманую і, адначасова, незразумелую нянавісць Доктара да мовы. Разам з тым сімптаматычна, што закладнікамі адносінаў да мовы выступаюць і іншыя персанажы твора. Гэта Бацька, які апантаны ідэяй захавання мовы настолькі, што гатовы прынесці на ахвярны алтар гэтаму «дэману» лёс сваёй дачкі. А таксама самі беларускамоўныя дзеці, якія не падобныя на іншых, а таму вымушаны шукаць па лесу тую кропку ў прасторы і часе, з якой пачнецца іх шлях на «мапе Еўропы».

У гэтых блуканнях метафарычна адбіваюцца пошукі беларусамі сваёй ідэнтычнасці. Дзеці задаюцца пытаннямі «Дзе мы?» і «Хто мы?», але дапамагчы адказаць на іх ніхто з дарослых не можа. Бацька, дзякуючы якому дзеці атрымалі мову, занадта схільны да самакапанання і не можа быць побач з імі. Не гатовы выканаць гэтую місію і пісьменнік, які адзіны на ўсю краіну мае права гаварыць на роднай мове. Крытычная сутнасць

гэтага персанажа вельмі выразна перадае тая сцена, калі ён, натхнёны думкамі аб будаўніцтве новай прыбіральні на дачы, нечакана трапляе ў палон да дзяцей. Звязаны, нават пад прымусам, пісьменнік, якога, па яго словах, раней праходзілі ў школе, не можа расказаць ніводнага свайго твора, які б зацікавіў юных чытачоў.

Фантазіруючы на тэму будучага, беларуская проза апошняга дзесяцігоддзя асэнсоўвае тэндэнцыі да ўніверсальнасці культуры. У святле іх узмацнення айчыннымі аўтарамі прапаноўваюцца да разгляду розныя сцэнарыі лёсу беларускай мовы і беларускай нацыі. Ю. Станкевіч у рамане «П'яўка» паказвае свет татальнага дыктату над асобай, маніпуляцыі свядомасцю, духоўнай і фізічнай дэградацыі чалавецтва, у якім пануе «трансмог агульнай іншаземнай мовы» [8, 28]. Тэрыторыя Беларусі ў антыўтопіі В. Марціновіча «Мова» становіцца часткай Кітайскай імперыі, у якой прымяняецца смяротнае пакаранне за ўжыванне і распаўсюджанне небяспечнага наркотыка ў выглядзе беларускамоўных тэкстаў. Героі кнігі Г. Севярынец «Дзень Святога Патрыка» жывуць у рацыянальным, тэхналагічным грамадстве, у якім «афіцыйнае прызнанне чарговай мёртвай мовы мовы беларускай даўно наспела» [5, 5].

Агульным у гэтых мастацкіх тэкстах бачыцца прагноз адносна не толькі бяспаснага лёсу мовы, але і асабістага лёсу тых людзей, якія жывуць без яе. Мова ў сюжэце твораў падаецца базавым элементам існавання беларускай нацыі, без якога тутэйшае жыццё пераўтвараецца ў суцэльную шэрую паласу. Героі прозы В. Марціновіча і Г. Севярынец пакутуюць ад звышпрагматычных, рацыянальных адносін, пастаянна знаходзяцца ў прыгнечаным стане, адзіным спосабам вызвалення з якога для іх становіцца беларускамоўнага кніга.

Падкрэсліваючы значнасць мовы як асновы беларускага светаўспрымання, аўтары вылучаюць у сюжэтах твораў сітуацыю вяртання да яе. У тых моманты, калі героі з будучага дакранаюцца да літаратурнага беларускамоўнага тэксту, яны перажываюць пачуццё псіхічнага і фізічнага разняволення, вяртаюць сабе страчаную гармонію.

Пісьменнікі праводзяць прамую залежнасць паміж цэласнасцю свету наступных пакаленняў беларусаў і захаванасцю мовы. В. Марціновіч, выкарыстоўваючы нечаканае параўнанне мовы з наркотыкам, удакладняе, што яе эфект дзейнічае «толькі на тых, хто нарадзіўся тут, у нашых мясцінах, на Паўночна-Заходніх тэрыторыях, ці мае тутакі этнічныя карані» [4, 38]. У сюжэце твора Г. Севярынец мова становіцца ўжо эфектыўным лячэбным сродкам ад дэпрэсіі. У дастаткова светлым будучым, у якім па незразумелых прычынах павялічваецца колькасць суіцыдаў сярод жыхароў таксама Паўночна-Заходняга краю, героі рамана ствараюць санаторый, дзе лечаць пацыентаў чытаннем кніг на «памерлай» мове.

Такім чынам, літаратурны дыкурс беларушчыны апошніх трох дзесяцігоддзяў вызначаецца глыбокім усведамленнем праблемы беларускай мовы і нацыянальнай ідэнтычнасці. Традыцыйныя пастулаты беларускай нацыянальнай ідэі аб сакральнасці мовы, яе сувязі з жыццём нацыі актуалізуюцца ў сучаснай прозе праз мастацкія сюжэты, якія будуцца на выразным супрацьпастаўленні вобразаў свайго і чужога і выяўляюць негатыўныя сцэнарыі будучага. Тым самым беларускія аўтары сцвярджаюць важнасць нацыянальнага свету, той мадэлі яго гарманічнага існавання ў якой мова дае чалавеку адчуванне асабістай самадастатковасці і сувязі з людскай супольнасцю.

ДЖЕРЕЛА

1. Багушэвіч, Ф. Творы / Ф. Багушэвіч; Уклад. і прад. Я.Янушкевіча. — 2-е выд. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2001. — 206 с.
2. Бахарэвіч, А. Дзеці Аліндаркі / Альгерд Бахарэвіч. — Мінск : Галіяфы, 2014. — 255 с.
3. Лукашанец, А.А. Нацыянальная мова і літаратура: беларускія рэаліі і самаідэнтыфікацыі / А.А. Лукашанец // Аксиологический диапазон художественной литературы: сборник научных статей по материалам международной научной конференции. — Витебск : ВГУ им. П.М. Машерова, 2017. — С. 22–25.
4. Марціновіч, В. Мова / В. Марціновіч. — 2-е выд. — Мінск : Кнігазбор, 2014. — 272 с.
5. Севярынец, Г. Дзень Святога Патрыка: раман / Г. Севярынец. — Мінск : Регистр, 2017. — 236 с.
6. Сіўко, Ф. Эдэм: Прыпавесці, апавяданні, эсэ / Ф. Сіўко. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2014. — 239 с.
7. Скарына, Ф. Прадмова да Псалтыра / Ф. Скарына // Старажытная беларуская літаратура (XII–XVII стст.) / Уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі. — Мінск : Кнігазбор, 2007. — С. 130–135.
8. Станкевіч, Ю. П'яўка: раман / Ю. Станкевіч. — Мінск : Галіяфы, 2010. — 284 с.
9. Тычына, М.А. Філасофія літаратуры: беларускі варыянт / М.А. Тычына. — Мінск : Беларуская навука, 2014. — 324 с.
10. Федарэнка, А.М. Нічы: апавесці, раман / А. Федарэнка. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2009. — 430 с.

REFERENCES

1. Bahushevich, F. (2001). *Tvory*. Minsk, Mastatskaia litaratura, 206 p.
2. Bakharevich, A. (2014). *Dzeci Alindarki*. Minsk, Haliiafy, 255 p.
3. Lukashanets, A. (2017). *Natsyianaĭnaia mova i litaratura: belaruskii realii i samaidentyfikatsii. Aksiologicheskii diapazon hudozhestvennoi literatury: sbornik nauchnykh statei po materialam mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii*. Vitebsk, VGU imeni P. M. Masherova, pp. 22–25.
4. Martsinovich, V. (2014). *Mova*. Minsk, Knihazbor, 272 p.
5. Seviarynets, H. (2017). *Dzeń Śviatoha Patryka: raman*. Minsk, Registr, 236 p.
6. Siuko, F. (2014). *Edem: Pripavešchi, apaviadanni, ese*. Minsk, Mastatskaia litaratura, 239 p.
7. Skaryna, F. (2007). *Pradmovy da Psaltyra. Starazhytnaja belaruskaja litaratura (XII-XVII stst.)*. Minsk, Knigazbor, pp.130–135.
8. Stankevich, Yu. (2010). *Piauka: raman*. Minsk, Haliiafy, 284 p.
9. Tychyna, M.A. (2014). *Filosofija litaratury: belaruskii varyiant*. Minsk, Belaruskaja navuka, 324 p.
10. Fedarenka, A.M. (2009). *Nichyie: apovestsi, raman*. Minsk: Mastatskaia litaratura, 430 p.

Павел Кошман

МОВА І НАЦІЯ ЯК ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНОЇ БІЛОРУСЬКОЇ ПРОЗИ

У статті розкривається специфіка осягнення сучасною білоруською літературою теми мови в контексті питань національної ідентичності й розвитку нації. Підкреслюється історичне значення тез про сакральну сутність мови та необхідність її захисту для формування уявлення про самобутність білоруської нації, відзначається актуальність ідеї цінності білоруської мови в соціокультурних обставинах кінця ХХ — початку ХХІ ст. Оборонна реакція національного мистецтва слова на занепад мови розглядається в динаміці. Виявляється глибина осягнення сучасного стану мовної проблеми в прозі А. Федоренка, підкреслюється художня ефективність її подання Ф. Сивком через звернення до архаїчного страху перед чужим, розкривається прогнозування катастрофічних наслідків мовного нігілізму в художніх сценаріях майбутнього О. Бахареви́ча, В. Мартиновича, Г. Севяринця. У висновках підкреслюється єдність позиції письменників в ідейному обґрунтуванні цінності мови як необхідної умови успішної реалізації нацією свого потенціалу.

Ключові слова: сучасна білоруська проза, білоруська мова, національна ідентичність, білоруська ідея, націєтворчість.

Pavel Koshman

LANGUAGE AND THE NATION AS A PROBLEMATIC FIELD OF MODERN BELARUSIAN PROSE

The article notes the specifics of comprehension of the topic languages by modern Belarusian literature in the context of national identity and nation development. The author emphasizes the historical importance of the theses about the immediacy of the language and the need to protect it for the formation of Belarusian nation identity. The author notes the relevance of the idea of the value of the Belarusian language in the socio-cultural circumstances in the 20th–21st centuries. The defensive reaction of the national art of the word to the decline of the language is considered in dynamics. The author reveals the depth of comprehension of the modern state of the language problem in Fedorenko's prose; he emphasizes the artistic efficiency of its representation is emphasized by F. Syvko through the establishment of the archaic fear of others and points out the prediction of the catastrophic consequences of linguistic nihilism in future artistic scenarios of A. Bakharevych, M. Martynovich, H. Severynets. The conclusion emphasizes the unity of writers' position in the ideological justification of language value as a necessary condition for successful realization of the nation's potential.

Key words: modern Belarusian prose, Belarusian language, national identity, Belarusian idea, nation-building.